

בית המדרש
"מאור חיים"
קרית-ספר

מאור השבת

בטאון תורני - להלכה, הגות ומחשבה שע"י איגוד חניכי ישיבת "מאור התלמוד" קרית ספר
שנה ט' ♦ גליון 448 ♦ פרשת קרח ♦ כ"ו סיון תשע"ט

אבות פרק ד'

מברכין החודש תמוז ר"ח ימים: יום ד' ה', המולד יהיה ביום ג' שעה 3:38 ו20 חלקים

בס"ד

"לא יהיה לכהנים הלויים חלק ונחלה עם ישראל"

והדבר מפורש ברמב"ם, שכתב שכל האזהרות הללו נאמרו רק בכיבוש הארץ שהובטחה לאברהם אבינו, אבל בכיבוש שאר ארצות נוטל שבת לוי חלק בביזה ובארץ.

ומפורש, שמכח האזהרה ודאי אין שבת לוי מופקע מזכויות הממון, והטעם י"ל שמה שזוכים הוא לכל הכלל ישראל. אבל האמת היא שאין צורך לזה כלל, כי פשוט הוא ששבת לוי, על אף שאינם עורכים את המלחמה בגופם, יש להם חלק גדול יותר במלחמה, כדכתיב: "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים - מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שעריך ירושלים שהיו עוסקין בתורה" [ומצאנו כע"ז ויתירה על זה בדברי מרן החזו"א שכתב שהא ד"רבנן לא בעי נטירותא", אין זה שסומכים על הנס, אלא אף שיש חובה לבנות חומה מדרכי ההשתדלות מוטל חיוב זה על בני העיר כי גם אחרי ההשתדלות "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר", וכיון שהת"ח מעמידים בתורתם את השמירה האמיתית, די להם בכך והם תובעים מבני עיר את חובת ההשתדלות], וא"כ יש להם לבני לוי סיבה לזכות בארץ ובביזה, אלא שהם מוזהרים בלאו שלא לקחת חלק ונחלה. ויש לדון אם עברו ולקחו, האם עוברים גם בלאו של גזילה או שעוברים באזהרה המיוחדת להם, אבל אין בזה איסור גזילה.

ויש לבאר שנחלקו בזה הרמב"ם וה'חינוך', שלדעת ה'חינוך' אם נטלו חלק בביזה עוברים גם באיסור גזילה ולכן נחשב לאו זה "ניתן להשבון", ואילו לדעת הרמב"ם אין הלאו מפקיע זכות הממון שיש להם בביזה אלא שהוא איסור לשמים לקחת ממון זה.

ויסוד הדבר מבואר בדברי הרמב"ם וה'חינוך'.

דהנה בחינוך (מצוה תקה), בביאור הלאו שלא יטול שבת לוי חלק בביזה, כתב: "משרשי המצוה, לפי שהם משרתי השם לא נאה להם להשתמש בכלים החטופים מיד בני אדם, לא יבא בבית ה' רק דבר הבא דרך שלום ויושר". מבואר שגדר הלאו הוא במה שמחזיק הלוי בממון הביזה. אמנם מלשון הלאו נראה שעובר על האיסור בכל רגע שמשתמש ולא בשעת הלקיחה, והיינו שאין ראוי להחזיק סוג ממון כזה ולכך נאסרה לקיחת הממון, והיינו שהאיסור הוא מה שגורם שיהיה לקוח על ידו.

עכ"פ האיסור הוא משום הזכיה בממון של ביזה. וממילא יש לומר שבאיסור זה נשללה זכות הלוי בממון הביזה ומחויב בהשבתו, ולכן חשיב לאו הניתן לתשלומין.

אבל ברמב"ם מבואר שגדר האיסור אחר הוא: "ולמה לא זכה לוי בנחלת הארץ ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו... לפיכך לא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל ה' שנאמר ברכ ה' חילו והוא ברוך הוא זיכה להם", והיינו שהאיסור הוא איסור לשמים, שלא יתעסקו בזכיות ממון בכח גופם כי זו סתירה להבדלותם להיות חיל ה', וא"כ האיסור הוא רק על מעשה הלקיחה אבל אין הכרח שנשללה הזכות בממון, ולכן יתכן שאם נטלו זכו בממון, ומ"מ עברו על איסור הלקיחה.

ואמנם דבר זה הוא מחודש, לומר שמצד עיקר הממון יש ללויים חלק בביזה גם אחר האזהרה. והאחרונים לא נקטו כן, רק כתבו שאין חיוב השבה משום שהוא ממון שאין לו תובעין. וגם לישנא דקרא משמע שאין להם זכות, דכתיב: "על כן לא ללוי חלק ונחלה עם אחיו ה' הוא נחלתו" (דברים י, ט).

ואעפ"כ יש לומר, דאפילו שחייב להשיבו, אין זה לאו הניתן לתשלומין כיון שאזהרת הלאו היא אזהרה לשמים שלא יעשה מעשה נטילה בכח גופו, והתשלום שמחזיר אינו מתקן לאו זה.

הרמב"ם (פי"ג מהל' שמיטה ויובל ה"ו) כתב וז"ל: "כל שבת לוי מוזהרים שלא ינחלו בארץ כנען, וכן הם מוזהרים שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשים את הערים שנאמר לא יהיה לכהנים הלויים כל שבת לוי חלק ונחלה עם ישראל חלק בביזה ונחלה בארץ וכן הוא אומר בארצם לא תנחלו וחלק לא יהיה לך בתוכם בביזה. וכן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה הימנו".

שני הלאוים הללו מפורשים בספר המצוות (ל"ת קסט וקט), ושם ביאר הרמב"ם שאין זה לאו שבכללות, כי ישנה אזהרה מיוחדת על "נחלה" ואזהרה מיוחדת על "חלק". וכן נתבאר, שעל אף שנאמרה אזהרה מיוחדת לכהנים, אין זה מאיסורי כהונה [שא"כ היה נחשב במנין הלאוים ללאו נוסף], אלא אזהרה כללית לבני "שבת לוי", ומה שנזכרו כהנים בפני עצמם, הוא כמו אזהרת פאת הראש והזקן, שאף שנזכרה בכהנים, אינה מאיסורי כהונה רק הזהירים ביותר על מצוות ישראל ע"ש.

ויש לעיין בגדרי וטעמי שני הלאוים, אם הם שוים בכהנים והלויים וע"י לקמן.

והנה מבואר ברמב"ם, שכן לוי שנטל חלק בביזה לוקה, דהוי לאו שיש בו מעשה. אבל ה'חינוך' (מצוה תקה) כתב: "והעובר על זה ונוטל חלק בביזה עובר על לאו זה, ואין בו מלקות לפי שאפשר לעבור עליו בלי מעשה וניתן להשבון".

נמצא דפליגי בתרתי, שלדעת הרמב"ם נחשב הלאו "יש בו מעשה", וה'חינוך' פליג וס"ל שניתן כלאו שאין בו מעשה [ומה שכתב שמה שאינו לוקה כיון שאפשר לעבור עליו בלי מעשה, גם ה'חינוך' מודה שישנם מקומות שלוקה על לאו שיכול לעשותו בלי מעשה כשעשהו עם מעשה, כגון קונה חמץ או חימצו, ע"י חינוך (מצוה צה), וע"ש במנ"ח מש"כ בשם ה'שער המלך' וצ"ע], ויש אופנים שבגלל שניתן לעשותו בלי מעשה חשיב לאו שאין בו מעשה, ויתבאר לקמן בעזה"ת.

עוד נחלקו, שה'חינוך' סבר שהוא ניתן להשבון, וצ"ב במה מחלוקתם. אבל מלשון הרמב"ם משמע שלוקה גם כשהוא בעין, וכן מבואר גם ברדב"ז על הרמב"ם במסקנתו, שהרמב"ם סובר שתמיד אינו ניתן לתשלומין, ע"ש. וצ"ע במה פליגי הרמב"ם וה'חינוך'.

והנה יל"ע, אם לא היתה אזהרת לאו זה, האם היו נוטלים שבת לוי חלק בביזה, וגם אחרי הלאו יש לעיין, האם הם מופקעים בדיני הממונות מחלק בביזה.

ושורש הספק הוא, דהנה שבת לוי אינו מעורכי המלחמה, כמבואר ברמב"ם (פי"ג מהל' כלי המקדש ה"א): "זרע לוי כולו [כהנים ולויים] מובדל לעבודת המקדש שנאמר (דברים י, ח) 'בעת ההיא [אחרי חטא העגל - רש"י] הבדיל ה' את שבת הלוי [לעמוד לפני ה' לשרתו], ומצות עשה להיות הלויים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש, בין רצו בין לא רצו".

הבדלה זו אינה רק לעבודת המקדש (כמבואר ברמב"ם סו"פ יג מהל' שמיטה ויובל), אלא "שהובדל [שבת לוי] לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים", וכן משמע שם שכל זה נכלל במצות הבדלת שבת לוי.

ומכח הבדלה זו "הובדלו מדרכי העולם ולא עורכים מלחמה כשאר ישראל" וכן "לא נוחלין [חלק בארץ] ולא זוכין לעצמם בכח גופם [חלק בביזה]".

הליכות והלכות

בעריכת

הרב אריה דוד קאפמו שליט"א

דיני תפילין

שאלה: כאשר הרב ר. שליט"א מניח את התפילין, וכן כשחולץ אותם, לפעמים רצועות התפילין נופלות לרצפה ולפעמים אפי' נגררות על הארץ, האם יש להקפיד בזה?

תשובה: זו שאלה מאוד שכיחה יום יום עד כמה יש להקפיד ברצועות של התפילין. נראה בתחילה לברר בגדר של הקדושה שיש לרצועות עצמם.

כ' במס' מנחות (לד ע"ב) "א"ר יוסי ומודה לי ר' יהודה שאם כו' לא קשיא אם בעתיקתא הא בחדתתא". ולומדים מכאן, שלד' ר' יוחנן בתפילין ישנים של ראש שהניחם כבר אין לו להורידם לתפילין של יד. דיש איסור "אין מורדים מקדושה חמורה לקדושה קלה".

וכ"פ הרמב"ם (תפילין פ"ג ה"י) עם הוספה חשובה, וז"ל "תפילה של ראש אין עושים אותה של יד כו' וכן רצועה של תפילה ש"ר אין עושים אותה לתפילה של יד".

וכ' הכסף משנה, שזה נלמד מהדין הנזכר בגמ' מנחות. ולמה אסור?

כ' הגר"א (שם ה"י) שרצועות של תפילין הן תשמישי קדושה, וכמש"כ בברייתא במס' מגילה (כ"ו, ב) "ת"ר תשמישי מצוה נזרקין, תשמישי קדושה נגנזין כו', ואלו הן תשמישי קדושה רצועותיהן (של תפילין)". וזה לפי שיטת התוס' והר"ן.

וכ"פ הטוש"ע או"ח סי' מ"ב ס"א "אסור לשנות תפילין ש"ר לעשותן ש"י, ואפי' ליקח רצועה מהם". וכשי' הרמב"ם. וכ"ד המג"א ומשנ"ב סק"א, ואפי' כשאין לו תפילין של יד ויבטל ממצות תפילין ש"י אפי"ה אין לו לשנות ולהורידם מקדושתם.

הפמ"ג (א"א סק"א) מסתפק האם זה דין דאורייתא או מדרבנן שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. אבל הבה"ל (שם ד"ה = אסור) מסיק עפ"י השו"ת משכנות יעקב שמביא ראיה מהירושלמי שהוא דין דאורייתא.

וכן פסק הטוש"ע או"ח סי' קנ"ד ס"ג, "תשמישי קדושה כגון כו' ורצועות של תפילין וכו' יש בהן קדושה וצריך לגונזן". ועי' משנ"ב סק"ו.

ויש דרגה נוספת, תשמיש דתשמיש, שאין להם קדושה כלל, היינו דבר שבא לשמש תשמישי קדושה. לדוגמא תיק של טלית, שמונח בתוכו התיק של תפילין שיש בתוכו התפילין עצמם.

ביאור שיטת רש"י

לד' רש"י (מנחות לה ע"ב ד"ה: שם ה') צורת דל"ת בקשר של תפילין ש"ר היא אות ד' של שם ה' (ש-ד-י). וכ"כ רש"י (שם ל"ד, ב) ד"ה: של ראש חמורה] שצורת אות י' בקשר של תפילין ש"י היא האות י' של אותו שם. וכל זה הלכה למשה מסיני.

ולכן לד' רש"י הרצועות של תפילין נחשבים כגוף הקדושה עצמה, כמו הבית והפרשיות של התפילין עצמם.

אמנם תוס' [במגילה (כ"ו, ב) ד"ה: תשמישי קדושה] מקשה על שי' רש"י מכמה מקומות בש"ס, דלעולם רצועות הם רק תשמישי קדושה, ולא גוף הקדושה עצמה. וכן כ' התוס' [מנחות (ל"ה, ב) ד"ה: אלו] והר"ן [מגילה (ת, א) ד"ה: תשמישי].

ויש לציין, הב"ח (או"ח סי' קנ"ד ס"א) בא ליישב את שי' רש"י מקושיית התוס', ומבאר הב"ח (בת"י השני) בכונת רש"י שהקשר עצמו של הרצועה שהוא צורת דל"ת ויו"ד הם הקדושה עצמה. אבל שאר הרצועה הוי רק תשמישי קדושה. ונראה לקמן שהביאור הלכה חושש לדברי הב"ח.

העולה לדינא

השו"ע או"ח סי' מ"ב ס"א ובסי' קנ"ד ס"ג פוסק כד' התוס', שרצועות של תפילין הם תשמישי קדושה.

וכ"פ המשנ"ב סי' מ"ב ס"ג ס"ק כ"א, והבה"ל (שם ס"ג ד"ה. לגוף הקדושה) (ושם ס"א ד"ה: משל ראש לש"י), שהם תשמישי קדושה.

אמנם הבה"ל (סי' מ"ב ס"ב ד"ה: משל ראש לש"י) כ' דלכתחילה יש לחוש למה שכ' הב"ח בשי' רש"י, דמקום הקשר והיו"ד הוא קדושה עצמה, ודינם כפרשיות עצמם.

ולכן נפק"מ בזה, האם מותר לישוב על ספסל שיש עליו רצועות של תפילין, דהרמ"א (יו"ד סי' רפ"ב ס"ז) כ' דאסור לישוב על ספסל שיש בו ספרים. ויל"ע אם ה"ה ברצועות של תפילין?

וענה מרן שר התורה שליט"א (דעת נוטה, הל' תפילין סי' י"ז) שזה תלוי במחלוקת אם רצועות הם תשמישי קדושה או גוף הקדושה. ולרוב הפוסקים אינם אלא תשמישי קדושה, עי' משנ"ב סי' מ"ב ס"ק כ"א (שונה הלכות סי' מ"ב דין י"ח). וכ"כ מרן הגרש"י אויערבך צ"ל (הליכות שלמה תפילין סופ"ד ס"ה ס"ק נ"א).

ועוד נפ"מ בימינו בקופסת פלסטיק שמכניסים בה את הבית של

תפילין, בדר"כ הוא לא מכסה את הקשר של תפילין ולכן התיק (של בד) היכן שמונח בו התפילין, לשי' רש"י דינו כתשמישי קדושה (שבא לשמש את קשר הרצועות שהם גוף הקדושה) ואסור לשים בו דבר חול, לדוגמא מאכל. אבל לד' התוס' התיק (של בד) דינו כתשמיש דתשמיש, ומותר להניח בו דבר חול היות ואין בו קדושה כלל. והתיק של ניילון (היצוני) שמונח בו התיק של בד של התפילין, לכו"ע אין לו קדושה כלל, ומותר להניח בתוכו דבר חול. ועי' משנ"ב סי' כ"ה ס"ג ס"ק י"א, ודרשו הערה 16.

ולהניח פתק עם שמו בתוך השקית (בד) של תפילין, הורה מרן הגרי"ש אלישיב צ"ל (קונטרס הלכות תפילין סע"ג) שאם התפילין מכוסות תמיד בקופסאות נחשב התיק לתשמיש דתשמיש ומותר להניח בו. וגם מטעם שהפתק הוא צורך התפילין אם יאבדו או יגנבו שידעו למי להחזירן.

לסיכום מצאנו שלש דרגות בזה: א. גוף הקדושה עצמה וכגון הפרשיות והבית של תפילין (לד' רש"י והב"ח גם מקום הקשר של תפילין). ב. תשמישי קדושה וכגון רצועות של תפילין (לד' התוס' והוא לעיקר). ג. תשמיש דתשמישי קדושה וכגון תיק בד של תפילין לשי' התוס', וכן תיק בד של טלית לכו"ע.

נבאר את הנידוי"ד האם יש הקפדה שהרצועות לא יגעו ולא יגררו בקרקע

א. כ' המקור חיים (לבעל החוות יאיר) סי' כ"ה ס"א, וז"ל: "וצריך ליזהר שלא יגררו את הרצועות של יד על הארץ". עכ"ל. נקט רצועות ש"י שהם אורחא דמילתא שרגלין ליגרר על הארץ, אבל באמת כ"ש דיש ליזהר ברצועות של ראש שקדושתן חמורה יותר (שו"ע סי' מ"ב ס"א).

ב. בס' קיצור השל"ה (מס' חולין הל' תפילין) הביא בשם מהר"ן שפירא בספרו מצת שמורים, וז"ל: שרוב העולם כשרואין ציצית נגררים על הארץ, חורדין חרדה גדולה כאילו היא ספר תורה, ורצים גדולים וקטנים להגביהו, ובאמת בשעת הנחת תפילין ובהסרת הרצועות נגררים רצועות על הארץ, ואין חוששין כלל, אלא במזיד משליכין הרצועות על הארץ, ובהיפך הוא, ע"כ יש ליזהר שלא יגררו את הרצועות של יד על הארץ.

ג. ומרן הגרש"ז אוירבך צ"ל היה נזהר הרבה שלא ישרכו הרצועות על הארץ, משום ביזוי מצוה. ועובדא הוי בזקנותו שהבחין ממרחק ברצועותיו של בחור א' שנשרכים על הארץ וניגש עד מקומו והוא עצמו הרימן. (הליכות שלמה תפילין שם הערה 111)

ד. וכן מרן החזו"א צ"ל הקפיד מאוד שיזהרו בזה (דינים והנהגות פ"ג סי"א).

ה. וכשנשאל ע"ז מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דעת נוטה תפילין סי' יז) האם יש להקפיד בזה, ענה וז"ל: "אסור לגרור הרצועות שעל גבי קרקע". וברשימות שלו בשם החזו"א כתב שהיה מדקדק מאוד בשעת כריכת התפילין שלא תגרר הרצועה על הארץ, ועי' משנ"ב סי' כ"א ס"ק י"ח לגבי ציצית דהוי ביזוי מצוה וכ"ש ברצועות שהם תשמיש"ק. והוסיף הגר"ח ק דאין חילוק בין להניחם על הארץ או לגוררם על הארץ.

ובפשטות אף בקרקע המרוצפת בבלטות הדין כך (דעת נוטה שם סי' ט"ו, הערה 19 לפי הנהגת החזו"א בזה)

ו. כ' בס' פרי עץ חיים (ספר הכוונות לאר"י ז"ל, שער תפילין פ"י) שמזהיר להניח את הרצועות באבנטו (חגורתו) שלא יגררו על הארץ.

ועי' בס' דרכי חיים ושלום (השמטות והוספות עמ' ש"פ, על עמ' כ' שורה י"ד) דברים נפלאים ועמוקים בזה.

א"כ למדנו לדינא שרצועות של תפילין נחשבים תשמיש קדושה, ויש איסור גמור לגררם ואפי' להניחם על הארץ. ובפשטות ה"ה אף קרקע מרוצפת בבלטות משום בזיון.

האם יש לתת פרוטה לצדקה כשנפלו הרצועות על הארץ?

כ' בהגה' רעק"א (שו"ע סי' מ"ד) לעי' כפות תמרים (סוכה מ"א, ב), ומבאר שם שאם נופלים התפילין הוא זלזול וביזוי לתפילין, ונהגו להתענות לכפר העוון.

וכ' המחצית השקל (שם על המג"א סק"ה) בשם א"ר בשם כנה"ג דאם נפלו התפילין בנרתיקן יתן פרוטה לצדקה (וכ"כ המשנ"ב סי' מ' ס"א סק"ג), וזאת נפלו רצועות לארץ אין קפידא עכ"ל. ומשמע שאם הניחם או נגררים על הארץ בכוונה יש קפידא. ויש לעיין מדוע המשנ"ב לא העתיק גם א"ו.

לע"נ האשה החשובה מרת מלכה בת ר' יעקב אריה הלוי ע"ה

תענועי ראייה

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פְּנָיו. וַיְדַבֵּר אֶל קָרַח וְאֶל פִּלְעָז וְאֶתְּמוֹן לֵאמֹר בִּקְרַח וְיִדְעָה ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו. וְזֶאת עֲשׂוּ קַחוּ לָכֶם מַחְתֹּת קָרַח וְכָל עֲדָתוֹ. וְתָנוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֹת לִפְנֵי ה' מִחֵר וְהָיָה הָאֵשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי (טו, ד-)

יש להתבונן - אומר מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרא - מדוע הוצרך משה רבנו להוכיח את האמת שאהרן הוא הנבחר להיות כהן גדול ע"י הקטורת שהוא דבר שיש בו סם המוות, למה לא הוכיח צדקת דרכו ע"י המן שבירר והוכיח צדקת המקבלים וכפי שביארו חז"ל (יומא עה). 'כתביב' וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו" (במדבר יא, ט) וכתביב 'ויצא העם ולקטו' (שמות טז, ד) וכתביב 'שטו העם ולקטו' (במדבר יא, ח) ירד המן עליו. אלמא בתוך המחנה יורד, וכתב ויצא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע, וכתביב שטו משמע למקום רחוק כמו 'משוט בארץ' (איוב א), רש"י" הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו, וא"כ כאשר יראו קרח ועדתו שהמן שלהם ירד רחוק ושל משה ירד קרוב יבינו שהם רשעים ובגלל מחלוקתם עם משה התרחק המן מהם.

ונראה לתרץ - אומר מרן הגר"ח שליט"א - סמימן זה לא היה מוכיח לקרח כלום משום שהיה אומר שהמן לא ירד קרוב לביתו משום שלא נחלק על משה כפי שהיה ראוי לחלוק ומשום כך נענש והמן לא ירד בקרבת ביתו שכך הוא דרך בעלי המחלוקת שתמיד יחזיקו במחלוקתם ולא יתחשבו במציאות הנראית לעין.

ויש להקשות שדבריו מתרצים רק חצי מהקושיה, על התמיהה מה יאמר קרח על התרחקות המן מביתו, אולם עדיין יישאר קשה עליו מדוע המן ירד קרוב לביתו של משה רבנו?

והביאור בזה יתבאר ע"פ חידושו של רבי חיים שמולאביץ זצ"ל [שיחות מוסר מאמר כז שנה ל"א] בחז"ל (גיטין מה). מובא שרב עיליש נתפס וישב בבית הסוהר והיה עמו אדם [גוין] שידע שפת העופות, ובא לשם עורב וקרא, שאל רב עיליש את הגוי מה הוא אומר, אמר לו שהעורב קורא 'עיליש ברח עיליש ברח', אמר רב עיליש העורב שקרן וא"ל לסמוך עליו ואח"כ הגיעה יונה וקראה שאל רב עיליש מה היא אמרה, אמר לו 'עיליש ברח עיליש ברח' אמר כנסת ישראל נמשלה ליונה וניתן לסמוך על דבריה וא"כ בוודאי יתרחש לי נס והוא ברח מבית הסוהר.

ובגליון הש"ס שם מקשה רבי עקיבא איגר בשם ספר הדורות על הערוך שכתב (בערך מל) שמגמרא זו מוכח שרב עיליש ידע את שפת העופות, ולכאורה בגמרא זו מוכח להיפך שרב עיליש לא הכיר את שפת העופות ולכך הוצרך לשאול את הגוי מה אמרו העורב והיונה.

והביאור בזה - אומר הגר"ח שמולאביץ - ע"פ המבואר במהרש"א הדבר ברור שכפי שרב עיליש לא סמך על העורב כך בוודאי הוא לא סמך על הגוי שפיהם דיבר שוא והסיבה ששאל את הגוי מה אמרו העופות היה משום שחשש שמא מחמת רצונו לשמוע שהעופות אומרים שיברח הוא מדמה ששמע כך למרות שהם לא אמרו כן וכדי לבדוק שאכן שמע נכון הוא בירר אצל הגוי מה הוא שמע וכך ידע שאכן מודיעים לו משמים שכדאי לברוח, ומעתה מובנים דברי הערוך שאכן רב עיליש ידע את שפת העופות ומה ששאל את הגוי מה אמרו העופות היה כדי לברר שאכן שמע נכון ולא שדמיין ששמע בגלל שכך רצה לשמוע.

ומזה יש ללמוד שרצון האדם עלול להטעות אותו עד כדי שהוא ישמע ויראה מה שרוצה ולא ישמע ולא יראה מה שאינו רוצה.

ובזה מתבאר מדוע אחי יוסף לא הכירו את יוסף כשבאו למשנה מלך מצרים, ולכאורה הדבר תמוה ביותר שהרי הם ירדו למצרים בכדי לחפש שם את יוסף ולכך נכנסו בעשרה שערים שונים והסתובבו בשווקים אפלים, ומה שאמרו חז"ל שיוסף יצא ללא חתימת זקן ולכך לא הכירוהו תמוה ביותר שהרי אמרו חז"ל שזיו איקונין של יוסף היה כשל יעקב אביהם וא"כ חתימת הזקן היה אמור לעזור להם לזהות את יוסף בכך שיראו את הדמיון של יוסף ליעקב, אלא, מכיון שהאחים לא רצו להאמין שיוסף עלה לגדולה שהרי א"כ חלומותיו מתגשמים ואת זה הם לא רוצים לראות לכך הם לא זיהו את יוסף שהוא המשנה למלך, ומאידך לחפשו בשוק של זונות במצרים היה מתאים להם ולכך הלכו וחפשו אותו שם, הרי שהאדם רואה

מה שהוא רוצה ולא רואה מה שהוא לא רוצה. וכבר אמר הפייטן - אומר רבנו יונה בפירושו למסכת אבות - 'יונה פותח הולכת במדבר רואה את הבר ואינה רואה את המכבר', הצייד פורש רשת לצוד עופות ועל הרשת הוא מניח גרעיני תבואה, והיה מתאים שכפי שהיונה רואה את הבר היא תראה גם את המכבר ולפלא הוא שהיא יורדת על הרשת ונלכדת ולא 'רואה' את הסכנה שבדבר, אלא, מכיון שרצונה לאכול את הבר היא 'רואה' רק את הגרעינים 'ולא רואה' את הרשת.

ואף קרח שפקח היה מה ראה לטעות זו, עינו הטעות, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש שנאמר "כל אלה בנים להימן" (דברי הימים א' כה, ה) אמר: אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום? לכך נשתתף לבוא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט. "אשר יבחר ה' הוא הקדוש", טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה' (רש"י ע"פ תנחומא).

מבואר בדברי חז"ל שהרצון של קרח לחלוק על משה היה חזק אצלו עד שראה כפי שרצה [ואף הכח הנבואי שהיה לו לראות את הדורות שעתידים לצאת ממנו לא הועיל לו ראות בסמוך אליו ולהבין שיתכן שמבניו יצאו כל אלה ולא ממנו] ומאידך 'משה היה רואה', משום שמשה היה נטול נגיעות אישיות ולכך היה רואה את האמת כפי שהיא [ולכך סיימו חז"ל דבריהם ואמרו ומשה היה רואה ללמד שיש הבדל בין ראייתו של קרח לראייתו של משה].

ומעתה מובן מדוע לא אמר משה שהמן יברר עם מי הצדק שהרי רצונו של קרח לכהונה והנשיאות יסתיר ממנו את המציאות והוא יראה כפי שרוצה. והדרך להינצל מטעויות אלו הוא ע"י שיבקש מה' שיאיר את עיניו וכדברי רבנו יונה בפירושו למשלי (כא, ב) "כַּל הַדָּרָךְ אִישׁ יִשֶׁר פְּעִינָיו וְתָכֵן לְבוֹת ה'", מדות האדם וטבעו ישרים בעיניו, ולא יכיר בסלף עניינם ועיוותם, על כן קשה מאד הדבר שיתקן האדם טבעיו ומדותיו. "ותוכן לבות ה'", אמנם השי"ת עוזר האדם ומתקן מדות לבו ומיישר תולדתו ומעיר את רוחו להרגיש בחסרונו ובסלף מדותיו, כאשר יכוון האדם את לבו לדרוש האמת וללכת אחרי השם, כי השם יראה ללב.

בריה חדשה

וַיִּקַּח אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתֹּת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבו הַשֵּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צִפּוּי לְמִזְבַּח (יז, ד)

יש לבאר מדוע התורה מדגישה רק כאן שהמחתות היו עשויים מנחושת ואילו בצווי לקיחת המחתות לא כתוב שייקחו מחתות מנחושת. מבאר הנצי"ב מוולוז'ין בספרו העמק דבר, מכיון שאלעזר הכהן החליט מעצמו לעשות מהמחתות רקועי פחים ציפוי למזבח החיצון, והוא היה עשוי מנחושת משום כך פירש הכתוב כאן שהמחתות היו עשויים מנחושת.

ורבי מרדכי הכהן [מגורי האר"י הק"ן] בספרו שפתי כהן מבאר, שהטעם שלא נזכר עד עתה אם המחתות היו מזהב או מנחושת, משום שכאן בא הכתוב לומר מדוע התחייבו שריפה, והכתוב רומז בזה שהמחתות היו מנחושת שנעשו על כך שמצחם נחושה, שעמדו נגד אהרן וערערו על כהונתו והעמידוהו בכבחתן, והמחתות העידו עליהם והיו להם למזכרת עוון.

וכדי שיהיה להם לכפרה אמר אלעזר הכהן שיעשו מהמחתות צפוי למזבח לכפר על אשר חטאו על הנפש ובוזה שיעשו מהמחתות צפוי למזבח ויהיו אפר תחת הקרבנות [ע"י חזקוני שביאר שעשו מהמחתות צפוי למזבח משום שעד עתה לא היה לו גג] יתוקן עוונם.

וכפי שמבואר בתנא דבי אליהו (רבה פרק ג) משפט רשעים בגיהנום שנים עשר חודש, ואחר כך באין הצדיקים ואומרים אותן בני אדם שהיו משכימים ומעריבים לבית הכנסת וקורין את שמע ומתפללים ועושים שאר מצוות, מיד אומר הקב"ה אם כך הוא לכו ורפאו אותם, מיד הולכים הצדיקים ועומדים על אפרן של רשעים ומבקשים עליהם רחמים, והקב"ה מעמידם על רגליהם מאפרם מתחת כפות רגלי הצדיקים ומביאם לחיי העולם הבא, וזה שאמר "וְעִסְתֶּם וְשָׁעִים פִּי יִקְוֶה אֶפְרַת תַּחַת כְּפֹת רְגְלֵיכֶם" (מלאכי ג, כא), [ועסותם, שיעשום עיסה ויחזרו לבריה חדשה], מבואר, שבוזה שהצדיקים עומדים על אפר הרשעים הם מחדשים אותם ועושים מהם בריה חדשה, כך גם כאן אמר הכתוב "ועשו אותם" שבוזה שהמחתות יהיו תחת הקרבנות יהיה להם לכפרה, וזה שאמר "זכרון לבני ישראל", אין הכוונה שבעשייתם ציפוי למזבח שהיה למזכרת עוון, אלא "זכרון לבני ישראל למען לא יקרב איש זר".

וישלח משה לקרא לדתן ואבירם בני אֱלִיאָב

וישלח משה - מלאך שאין מחזיקין
במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם
להשלים דבריו שלום (רש"י)

בעיר מגוריו של הרה"ק ר' מנחם מנדל מקוסוב (בעל "אהבת שלום", ריש שושלת דדהבא לבית ויז'ניץ) דר יהודי אלים, אשר היה מפיל חיתתו על כולם. הלה העזי להציק גם להרה"ק רמ"מ, רדפו והצר לו מאד. ברם יהודי נשאר יהודי, ובצר לו פנה הוא עצמו אל הרבי, כיתר יהודי הסביבה, לשאול ממנו עצה ותושיה.

מקורבי הרבי בראותם את העריץ מגיע לבית הרבי, היו בטוחים כי הרבי יצווה להשליכו החוצה.

להפתעת כולם קיבלו הרבי בחביבות, פנה אליו באהבה והתעניין במצבו הכללי ובמה שמעיק על ליבו.

הלה החל שופך בפני הרבי את מר לבו, כי כל עסקיו מתמוטטים בזה אחר זה, וכי מצבו בכי רע, ואיננו יודה מה טומן בחובו יום המחור.

משמשו של הרבי שהיה נוכח בחדר, היה משוכנע כי עתה ינצל הרבי את ההזדמנות ויטיף מוסר לאותו אלים על התנהגותו המושחתת. אולם הרבי לא נהג כן, הוא החל לעודדו כי אסור ליהודי להתיימש, הקב"ה בודאי יהיה בעזרו, הוא דיבר על ליבו דברי עידוד וברכו. אולם הלה לא הסתפק באיחולי הרבי, הוא פנה ישירות: בתי בגרה, ואין לי פרוטה לנדוניה עבורה, ואינני יכול להשיאה.

חוצפתו של גבר אלים זה הקפיצה את משמשו של הרבי, ורצה להתפרץ ולצעוק לעברו: אינך מתבייש? לא די שכה רדפת את הרבי, הינך מעזי לפנות אליו בסיפורים כאלו, ואולי תרצה שהרבי יעניק לך את כל כסף הנדוניה. אולם מיראת הרבי לא הגיב, אך בלבו פנימה היה נסער כולו.

ברם, הרבי פנה לברנש ושאלו: כמה מעות דרושות לך? הלה הופתע משאלת הרבי, ונקב סכום הגון של זהובים. בלא אומר ודברים, פתח הרבי את המגירה והחל מונה לידו את כל הסכום הנכבד שנקב, ומסרו למי שהיה שונאו ורודפו שנים רבות. הדבר היה נשאר בסוד, כי אסור לשמש לגלות דברים מחדרו של הרבי, אולם אותו עריץ יצא מכליו נרגש ונסער, עד שהחל לספר לאנשי קוסוב על גודל מידותיו של רבי מנחם מנדל, שהעניק לרודפו סכום כה גדול.

הדבר חרה לאחד ממקורביו של הרבי, שהביע פליאתו ברוגזה: האם עד כדי כך צריך להיות ותרן? בבית הרבי כמעט אין מאומה, החנוונים מסרבים לתת מצרכים בהקפה לרבנית, בטענם כי החובות עברו את הגבול, ואילו לאדם שהציק כל כך לרבי ולכל אנשי קוסוב, צריך לתת סכום כה גדול? הפטיר הרבי: כבר קדמך מישוהו בטענותיך, ואף הוא לא העלה דבר, הלוא הוא היצר הרע אשר נימק לי ביתר כשרון, וברוך ה' לא שמעתי... וכה היה אומר: "אני מעניק אהבה כה גדולה לשונאי, עד שנהפכים לאוהבי"

(כצאת השמש בגבורתו - סדרת תיקון המידות)

סיפור לשבת

זכות שמירת השבת

בחורה יהודיה צעירה, כשרה וחסודה עמדה לה בחנות לכלי בית והכריזה: "מחירו של הכד הוא לא פחות ממאה - זלוטי". גוי סמוך צוואר עמד וצעק לעברה: "היה לא תהיה!" הוויכוח העירני משך את תשומת לבם של העוברים והשבים שנהגו לראות את חושה המסחרי המפותח של הנערה הצעירה, כיצד אומרת היא לקונה את מחיר הכד ולאחר מכן נפנית לענייניה כאילו אין היא מעוניינת כלל שיקנה אותו. הקונה הזועם פנה אל קהל הסקרנים שהתאסף בפתח החנות ושיתף אותו במתרחש: "אני מבקש לקנות את כד הנחושת הפשוט הזה, שמחירו אינו עולה לכל היותר על חצי זלוטי, והיא ברוב חוצפתה מעיזה לבקש עבורו מאה זלוטי!". אין זאת אלא שהשתבשה עליה דעתה. ניסו הם להרגיעו, "שוב מאוחר יותר, אני מכיר את הוריה בעלי החנות, הם יתנו לך את הכד - במחירו הסביר". הגוי נכנס אל החנות, הניף אל על את הכד הזוער, והראה לכל הנוכחים את המחיר הרשום בתחתיתו: "רבע זלוטי, הלא כן?" פנה אל הנערה, והיא בשלה: "אדוני הנכבד, מאה זלוטי, לא פחות. אפילו לא בתשעים ותשע זלוטי אמכור לך אותו".

משנאש הגוי מהוויכוחים עם הזכנית הרהר בלבו: "ילדה זו משוגעת היא, אחזור בעוד שעה כשהוריה יהיו בחנות ואקנה את הכד במחיר המתאים". הנערה מצידה פנתה אל פינת החנות וכשסידור בידיה עמדה והתפללה תפילת מנחה של שבת. טעות הייתה בידו של קוסטנטין הגוי. הנערה לא הייתה משוגעת כלל, הייתה זו תוצאה של החינוך אותו קיבלה בביה"ס. הוריה לא ראו שמרו תורה ומצוות, אולם משנודע להם שבעיירתם בריסק עומד להיפתח בית ספר, רשמו אותה אליו, למרות היותו ב"ס אורתודוקסי "בית יעקב", וחשבו לעצמם: "ננו, מילא, שתלמד אצל החשובים, העיקר שתעשה משהו", וכשנפלה ההחלטה הוסיפה האם ואמרה לבעלה: "ביני לבינך, אולי בשל החינוך האיכותי תהא מתורבתת יותר". אך להפתעת ההורים, ביתם "תפסה את העסק ברצינות" ובגיל ההתבגרות החליטה: "אני שומרת מצוות". באותה שבת בה אנו עוסקים, נסעו הוריה למרחצאות ואמרו לה: "טוביב'לה, הבוקר את מנהלת את החנות במקומנו". הילדה לא יכלה לטרב להוריה, וגמרה בליבה: "אפתח את החנות, אך מאומה לא אמכור, ויהי מה". משום מה נראה היה שקונסטנטין החליט להכריחה למכור את הכד נגד רצונה. כל שעה שעתיים נכנס הוא אל החנות ושאל: "הורייך עדיין לא הגיעו? והיא - בפרצוף תמים ענתה: "לא, לצערי לא". והוסיפה ואמרה לגוי העקשן: "לא תקבל את הכד בפחות ממאה זלוטי!"

חמתו של הגוי בערה בו. הא ניסה בשידולים רכים ובצעקות רמות, והילדה בשלה: "הכד קטן ובמחיר גדול. לא תקבלו בפחות ממאה זלוטי טבין ותקילין!". כך עברה השבת, ומשנצצו הכוכבים בשמים, הופיעו הוריה המדושנים של טוביב'לה שחזרו מהדאצ'ה, והנה שומעים הם משפטים מוזרים שמשמיע גוי העומד מול דלפק חנותם. "אומר לך את האמת". אמר הגוי "בנתיב בית חדש, ריהטתי את הסלון ברוב פאר והדר, והבוקר, כשעברתי ליד - החנות, ראיתי את הכד שמתאים בדיוק לשולחן הסלוני הנמוך העומד ליד מכתבי הסלונית, או אז החלטתי כי כד זה יהיה שלי. אין אני רגיל לוותר על החלטותי, ומשום כך אכנע לדרישתך המופרזת. הביאי את כד הנחושת הפשוט ואשלם לך תמורתו מאה זלוטי כדברייך". תדהמת ההורים גברה כשראו את בתם אורזת את הכד השווה חצי זלוטי, אותו כד ביש מזל שמתגלגל בחנותם ממדף למדף זה שנים רבות בלא דורש, לא פעם אף שימש כפח אשפה קטן לימים מספר, ועתה נרכש הוא במאה זלוטי! מאז אותו יום בו שראו ההורים מהו שכר שמירת שבת, נפתח לבם אט אט עד שהפכו לבעלי תשובה גמורים.

(אור דניאל)

ישיבת "מרדכי הצדיק"

לכל המשתתפים בסדר "אבות ובנים" ביום הפורים
שעדיין לא קבלו את הפרס, יכולים לקבלו
בבית משפחת ווייספיש רח' מסילת יוסף 1
עד יום שלישי בשבוע הבא
בשעות הערב המוקדמות
בברכה

שחרית בימות החול - 6:40

ראש חודש, ימים: רביעי, חמישי - 6:25

עצב השבת

הרב שמעון וולך שליט"א
אשר כיבד את ה' באורים בש"ק
לכבוד ולעילוי נשמת חמותו, האשה החשובה
מרת יהודית חאשא ע"ה
ב"ר יבדלחט"א הרב צבי אייזנשטיין שליט"א

בזכות מצוה גדולה זו יזכה לרוות נחת מכל צאצאיו
ולזכות לשפע אורה בתורה הק'

תורמים לשיפוף פנים בית המדרש ללא חסרון כיס